

Instytut Pamięci Narodowej - Archiwum

<https://archiwum.ipn.gov.pl/pl/aktualnosci/2499,Otwarcie-wystawy-Z-najwieksza-brutalnoscia-zbrodnie-Wehrmachtu-w-Polsce-wrzesien.html>
08.04.2026, 19:15

Otwarcie wystawy „Z największą brutalnością - zbrodnie Wehrmachtu w Polsce, wrzesień-październik 1939” - Brześć na Białorusi, 7 października 2008 r.

W dniach 6-8 października 2008 r. przebywała na Białorusi delegacja IPN na czele z prezesem - dr. hab. Januszem Kurtyką oraz kierownictwem Oddziałowego Biura Edukacji Publicznej IPN w Warszawie - dr. Tomaszem Łabuszewskim, Kazimierzem Krajewskim i Jackiem Pawłowiczem.

Podczas wizyty odbyło się m.in. spotkanie w polskiej społecznej szkole w Brześciu, w czasie którego zaprezentowany został film historyczny zrealizowany przez tamtejszych uczniów „Był taki czas” (wyróżniony podczas mazowieckiego podsumowania projektu edukacyjnego „Opowiem Ci o wolnej Polsce - spotkania młodzieży ze świadkami historii”). Z kolei Prezes IPN w krótkim wystąpieniu omówił zadania i działalność Instytutu.

Kolejny dzień zaowocował spotkaniami z władzami lokalnymi Brześcia i obwodu brzeskiego. Delegacja Instytutu odwiedziła również miejsca pamięci na terenie Brześcia. Centralnym punktem pobytu było uroczyste otwarcie wystawy „Z największą brutalnością - zbrodnie Wehrmachtu w Polsce, wrzesień-październik 1939” w Brześciu w Muzeum Twierdzy Brzeskiej (7 października br.), przygotowanej przez Biuro Edukacji Publicznej IPN i Niemiecki Instytut Historyczny w Warszawie. Otwarcia ekspozycji dokonali: konsul generalny RP w Brześciu - Jarosław Książek, ambasador RP na Białorusi - Henryk Litwin oraz prezes IPN - Janusz Kurtyka. Prezentacja odbyła się dzięki inicjatywie Konsulatu RP w Brześciu, Muzeum Twierdzy Brzeskiej oraz Oddziałowego Biura Edukacji Publicznej IPN w Warszawie.

Ostatniego dnia wizyty na Białorusi przedstawiciele IPN odwiedzili cmentarze (mogiły żołnierzy polskich z 1920) i kościół w Kobryniu pw. Zaśnięcia NPM, kościół Podwyższenia Krzyża w Janowie Poleskim oraz Katedrę w Pińsku.

Wystawa ukazuje zbrodnie armii niemieckiej, popełnione na ziemiach polskich w okresie pierwszych dwóch miesięcy drugiej wojny światowej. Jej celem jest także uzupełnienie wystaw hamburskiego Instytutu Badań Społecznych „Wojna na wyniszczenie. Zbrodnie Wehrmachtu 1941-1944”. Wiele środowisk w Niemczech uznało te ekspozycje za szarganie świętości i zamach na dobre imię niemieckiego żołnierza. Wywołały one szeroką dyskusję na temat roli Wehrmachtu w drugiej wojnie światowej. Wykazały jednoznacznie, iż w

niemieckiej pamięci historycznej dominuje stereotyp, według którego zbrodnie popełniali członkowie SS i funkcjonariusze formacji policyjnych, żołnierze frontowi zaś walczyli przestrzegając prawa wojennego i z szacunkiem dla przeciwnika. Podważając ów stereotyp, hamburskie wystawy przyczyniły się do utrwalenia innego fałszywego mitu, jakoby działania Wehrmachtu nabrały zbrodniczego charakteru dopiero od czerwca 1941 r., po ataku na Związek Sowiecki. Tymczasem armia niemiecka od pierwszego dnia wojny prowadziła działania z pogardą dla międzynarodowych konwencji, a „rycerscy” żołnierze Wehrmachtu dopuszczali się licznych przestępstw na jeńcach wojennych i ludności cywilnej.

Na wystawie pokazano przykłady zbrodni, za które bezspornie odpowiedzialni są żołnierze niemieccy. Popełnili je od 1 września do 25 października 1939 r., a więc w czasie funkcjonowania tzw. administracji wojskowej, kiedy to Wehrmacht sprawował władzę zwierzchnią nad okupowanymi terenami i ponosił pełną odpowiedzialność prawną za działania wszystkich formacji i instytucji Trzeciej Rzeszy na zajętych przez Niemców terytorium II Rzeczypospolitej.

Ekspozycję podzielono na kilka bloków tematycznych. Zaprezentowane zostały niemieckie przygotowania do wojny, omówiono ich aspekt militarny, ideowy i polityczny. Następnie ukazano postępy niemieckiej i sowieckiej maszyny wojennej we wrześniu 1939 r. Na kolejnych panelach przedstawiono udokumentowane przykłady aktów zbrodni, dokonanych podczas bombardowań lotniczych oraz na osobach internowanych, cywilnych obrońcach i zakładnikach, pokazano także przejawy antysemityzmu i przestępstwa na jeńcach wojennych. W podsumowaniu znalazło się miejsce na ukazanie postaw Niemców wobec zbrodni.